

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΑΛΛΑΟΥΝΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΕΩΔΕΣ

Ἐν ἡ Μουσικῇ εἶναι ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς γενικῆς μορφώσεως κάθε πολιτισμένου ἀνθρώπου, ὅχι σάν προοιήκη ὄχισητων γνώσεων, ἀλλὰ σάν ἀποκάλυψη ἑνὸς ὠραίου κόσμου κ' ὡς μέσο πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀλλοίωσις, τότε, σαστό καὶ φυσικό εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μόρφωσις τοῦ παιδιοῦ ἐκ μιά πολὺ μικρῆ ἡλικίας. Δέν πρόκειται, βέβαια, τὸ λέω ἀμέσως, νὰ κατασκευάσουμε μουσικούς, ἀλλὰ ἀνθρώπους ποὺ ν' ἀγαποῦν τὴ Μουσικὴ καὶ νὰ τὴν νοιώθουν, ἀνθρώπους μὲ ψυχικὴ ἐδαισησία καὶ πνευματικὴ ἀνωτερότητα — ἔτσι ὅπως ἀντιλαμβάνονταν τὴ Μουσικὴ οἱ ἀρχαίοι Ἑλλη- νες καὶ ἰδιαίτερα οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ στὴ Μουσικῇ βάσιζαν καὶ μὲ τὴ Μουσικὴ ἐπιτόνεζαν τὸ ἄριστο ἐκπαιδευτικό τους οἰκοδόμημα: Τὸ παιδί ἀμέσως, σύγχρονα μὲ τὰ πρῶτα γράμματα, ἔμπαινε στὸ μουσῆριο τῶν ἡ- κωδῶν τὸν ρυθμό, τῆς ἁρμονίας. Πανάρχαιες ἐπιγραφές μᾶς μιλοῦν γιὰ Χορωδίες παιδιῶν—ἀγοριῶν, κοριτσιῶν νέων—γιὰ μουσικούς ἀγῶνες, γιὰ νεαροὺς ἀσλήτες καὶ κίβηρωτοῦς. . . Κι' ἂν διαβάσουμε τὸν Πλάτωνα ἢ τὸν Ἀριστοτέλη, θὰ μείνουμε ἐκθαμβοὶ μπροστὰ στὴ σημασία ποὺ ἀπόδιδαν στὴν διδασκαλίαν τῆς Μουσικῆς οἱ πρόγονοί μας. Αὐτὴ καθαυτὴ ἡ λέξις «Μουσικῆ» ποὺ μὲ μικρὴ ἀλλαγὴ προφορᾶς βρίσκεται σ' ὅλες τὶς γλώσσες, Ἑλληνικῇ λέξις εἶναι, ἀπ' τὶς Μοῦσες γεννήθηκε κ' οἱ Μοῦσες στὴν Ἑλλάδα γεννήθηκαν. Ἀπ' τὸν Πυθαγόρα κίλας, ὅλοι οἱ Ἑλληνας σοφοί, στὴ Μουσικῇ ἀπέβλεπαν σάν τὸ πῶς τέλει μέσο μορφώσεως. Ὁ Πλάτων τὴν καθόριζε σάν «τὴν κατ' ἐξοχίαν μορφωτικὴ τέχνη ποὺ, ἐισδύοντασ τὴν ψυχὴ μὲ τὸ μέσο τῶν ἡχῶν, τὴν μορφώνει στὴν ἀρετῆ».

Κάθε παιδί, σ' ὅποιαν κοινωνικῇ τάξει κ' ἂν ἄνηκε, φτωχὸ ἢ πλούσιο, μορφονόταν ἔτσι, ὡστε νὰ μπορῆ ν' ἀποτελῆ μέλος σὲ μιά χορωδία, νὰ μπορῆ νὰ λάβῃ μέρος σὲ μιά γιορτῆ, χωρὶς εἰδικὴ προετοιμασία ἀκριβῶς ὅπως σήμερα ὁ καθένας μπορεῖ νὰ διαβάσῃ τὴν ἐφημερίδα του, γιὰ παράδειγμα. Τὸ Ἰεῶδες τοῦ παλληκαριοῦ τῆς Ἑλλάδας ἦταν ὁ Ἀχιλλεύς, ποὺ δέν ἦταν μονάχα ὁ ἥρωας, ἀλλὰ κ' ὁ μουσικός—δασκαλὸς του ἦταν, λέγανε, ὁ κένταυρος Χείρων—ἢ ὁ Ἡρακλῆς ποὺ, ἂν τὰ χέρια του ἐξοχίαν λιοντάρια, ἤξεραν νὰ κρού- σουν μὲ τέχνη καὶ τῆς λύρας τῆς χορδῆς. . .

Ἔτσι, μ' αὐτὴ τὴ μόρφωσι, μ' αὐτὴ τὴ λατρεία τῆς Μουσικῆς γεννήθηκε ὁ μεγαλὸς ἐκείνος πολιτισμὸς ποὺ μεταδόθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμὸ γιὰ. . . νὰ ἐξασηθῆ στὴ χώρα ποὺ γεννήθηκε. Πῶς; Δέν ἀγαποῦμε κ' ἐμεῖς, οἱ σημερινοὶ Ἑλληνας τὴ Μουσικῇ; Δέν διδάσκουμε κ' ἐμεῖς στὰ παιδιά μας Μουσικῇ; μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κα-

νέις. Ὅσο γιὰ τὸ πρῶτο, ἔχω πολλὰ δεδομένα γιὰ ἡ ἀμφιβάλω—δέν ἔχετε παρὰ νὰ ρίξετε μιά ματιὰ στὶς ὄψεις αἰθῶσε δέν συναυλιῶν μας κ' ὅσο γιὰ τὸ δεύτερο. . . ἔτσι ὅπως διδάσκουμε στὰ παιδιά τὴ Μουσικῇ, βρισκόμαστε πολὺ μακριὰ ἀπ' τὸ ἰστικὸ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων: Πρῶτον, ὅλα τὰ παιδιά δὲ μαθαίνουν Μουσικῇ καὶ δεύτερο, ἡ διδασκαλία τῆς Μουσικῆς στὰ Ὡδεῖα, ἀκολουθεῖ ἐντελῶς ἄλλους σκοποὺς ἀπὸ κείνους τοὺς γενικά μορφωτικοὺς ποὺ ἐπέδιωσε ἡ Ἑλληνικὴ ἀγωγή κ' ἐπιδικῶν σήμερα ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ πολιτισμένου κόσμου—ἐκτός ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ λέξις ἔπασε: τὸ σχολεῖο. Ἀπ' τὸ σχολεῖο, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἡ μουσικὴ μόρφωσις τοῦ παιδιοῦ, ἀπ' τὴν πρῶτὴ τάξι μὲ τὰ πρῶτα ψηφία τοῦ ἀλφαριθμοῦ. Κι' ἀκόμα πῶ νωρὶς μάλιστα: ἀπ' τὸ σπῆτι, πρὶν ἀκόμα φθάσῃ τὸ παιδί στὴν ἡλικία τοῦ σχολεῖοῦ. Τὸ Ὡδεῖον δέν ἔχει κομμιά σχέση μὲ τὸ θέμα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ σήμερα, γιὰ τὸ Ὡδεῖον, προορισμὸ ἔχει νὰ φτιάξῃ μουσικούς, ἐνῶ ἐμεῖς ζητᾶμε νὰ φτιάξουμε ἀνθρώπους μὲ τὴ Μουσικῇ, ἀδιάφορο ἂν ἀργότερα γίνουν ἢ ὄχι μουσικοί.

Πρὶν ἀπὸ χρόνια ζῶσα στὴ Βιέννη, Σπούδαζα. Μιά μέρα, τυχαία, ἀκούσα ἕνα κοριτσάκι ἔξι ἐτῶν μόλις νὰ σιγοτραγουδᾷ τὸν Ἦμνο τῆς Χαρᾶς, ἀπ' τὴν Ἐνάτη τοῦ Μπετόβεν. Ἐκπληκτὸ, τὸ ρῶτησα, γιὰ νὰ ἰδῶ ἂν ἤξερε τι τραγουδοῦσε, ἢ ἂν δέν ἐπαναλάβαινε ἀπλῶς κατὰ ποὺ ἔτυχε ν' ἀκούσῃ, «τι τραγουδάκι ἦταν αὐτό». Καὶ ἡ μικρούλα, μὲ ὄψος ὀψίστερ περιφρονήσεως γιὰ τὴν ἀγνοία μου, μοῦ ἀπάντησε: «Μά, τὴν Ἐνάτη! Δέν ἔξερε τὴν Ἐνάτη».

Ῥῶτησα τὴ μικρούλα ἂν πῆγαινε στὶς συναυλίες, Μοῦ ἀπάντησε: ὄχι, εἶμαι πολὺ μικρὴ ἀκόμα. Ποῦ τὸν εἶχε ἀκούσει λοιπόν; Ἡ μικρούλα ἀνασηθῶσε τοὺς ὤμους. Δέν ἤξερε. Τότε ρῶτησα τὴ μητέρα τῆς. Ἀπάντησῃ: «Κάθε παιδί στὴ Βιέννη ἔξερε τὸν Μπετόβεν, ὅπως ἔξερε τὸν Σοῦμπερτ, τὸν Χάυντ καὶ ὅλους. Κάθε παιδί ἀκούει στὸ σπῆτι του, ἀπ' τοὺς γονεῖς του, Μουσικῇ. Ἄλλοι παίζει πιάνο, ἄλλοι βιολί, ὅλλοι τραγουδοῦν, ὅλοι μας οὐχὸν ἀνήκουμε σὲ μιά ἐρασιεθνικὴ χορωδία. . .»

Πάρτε ὥρα καὶ στὴν Ἀθήνα, ἢ σὲ ὅποιαδήποτε πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ἕνα παιδάκι 5 ἢ 6 ἐτῶν, ποὺ νὰ ἔξερῃ ποῖος ἦταν ὁ Μπετόβεν καὶ τι εἶναι ἡ Ἐνάτη. . . Πῶς νὰ ἔξερῃ, ἀφοῦ οἱ γονεῖς του, ἰδιαίτερα ἡ μητέρα, δέν ἔξερε τίποτα, δέν ἐνδιαφέρεται γιὰ τίποτα, μ' ὅλο ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι διπλωματοῦχος κανενὸς ὄδειοῦ μας καὶ νὰ μπορῆ νὰ βασιλέψῃ χρόνια μαθαίνοντα

πιάνο; 'Απ' τη στιγμή που ή 'Ελληνίδα παντρεύεται το πιάνο κλείνει για πάντα: εντελώς άλλα ενδιαφέροντα την τραβούν, γιατί και ή δική της μητέρα το ίδιο έκανε, όπως κι ή μητέρα της μητέρας της και ούτω καθεξής. Γιατί σε κανένα παιδί δεν καλλιεργείται ή αγάπη στη Μουσική, σε κανένα σπίτι και σε κανένα σχολείο ή Μουσική δεν παίρνει την μορφωτική σημασία που της έδιναν οι πρόγονοί μας και που της δίνουν σήμερα σ' όλη την Ερώπη και την 'Αμερική, ακολουθώντας αυτοί, οι ξένοι, το 'Ελληνικό 'Ιδεώδες.

'Εκείνο που μάς λείπει δηλαδή είναι ή παρουσία, έπειδή κόψαμε τους δεσμούς με το μεγάλο παρελθόν μας. Κι' ακριβώς αυτούς τους δεσμούς πρέπει ν' αναθεωρούμε, ν' ανασυνδέσουμε, αν πιστεύουμε στην ήθροπλαστική δύναμη της Μουσικής. «Η ζωή μας έχει ανάγκη από εύρυθμία» λέει ο Πλάτων—στών Πρωταγόρα, αν θυμάται καλά. Ποτέ, αλήθινά, ή ζωή μας δεν είχε τόσο ανάγκη από εύρυθμία, όσο σήμερα. . .

'Αφορμή στο σημερινό μου άρθρο δίνουν κάποιες κινήσεις που γίνονται τελευταία στην πρακτεύσει μας με σκοπό την ανάπτυξη του μουσικού αίσθηματος των παιδιών, ή την καλλιέργεια της αγάπης προς τη Μουσική. 'Ακούω πως δίνονται συνουσίες για τους νέους» με φθινό εισητήριο, άκούω πως Ιβρόθηκε Σύλλογος «Η Μουσική του Παιδιού» που θα δίνει δωρεάν Συμφωνικές συνουσίες για τους μαθητές των σχολείων, ηλικίας από 8 έως 15 έτών, οι οποίοι θα προσέρχονται μετά των καθηγητών των της Μουσικής, άκούω πως κάποιον άλλον δήλο παραπλήσιο. . . Ούτοπιες. Νέοι φιλόμουσοι, φοιτητές ή φοιτήτριες, μνημένοι ήδη στη Μουσική, άναμφοβήτητα θα έλκουσθού άπ' το φθινό εισητήριο για να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους, ή και άπλωδες για να παράσουν μια εύχάριστη ώρα. 'Αλλά οι μαθητές των σχολείων σ' αυτούς θα προσφερθή Βέμπερ, ή Χάυντν, τι θ' άποκομίσουν; Πλήθι μόνο. Και ρώτησαν, άραγε, οι διοργανωτές αυτών των συνουσιών, άν όλα τα σχολεία της 'Αθήνας έχουν καθηγητές Μουσικής—ή 'Ωδικής καθόλου τους λένε—ή ενδιαφέρθηκαν τάχα και για τα σχολεία της έπαρχίας, της άμοιρης αυτής 'Ελληνικής έπαρχίας, που την άφινουμε πνιμένη στο σκοτάδι; Κι' άς άφίσιουμε πως τα παιδιά των σχολείων, άφοδ άκούσουν μια εισαγωγή του Βέμπερ, ή μια όποιάσδήποτε Συμφωνία του Χάυντν, θα γυρίσουν στα σπία τους, όπου θα βρούν τη μητέρα τους καθισμένη δίπλα στο ραδιόφωνο ν' άπολαβήν το τραγουδάκι καμιάς περίφημης εντιζέ—άν δεν είναι κανένα «σερέτικο»—ή, άπλοδότερα καμιά τζάζ. "Όλα τα παιδάκια των σχολείων, άν τ' άκούσετε στα διαλέμματα, ή στις αώλες των σπιτιών τους, πάνω στο παιγνίδι τους τραγουδούν τό. . «μάμπο Ιταλιάνο» !!..

Τι θάπρεπε να γίνη; Μά νομίζω πως το συμπέρασμα βγαίνει μόνο του άπ' όλα όσα γράφω παραπάνω: το σχολείο. Στο σχολείο πρέπει να στραφή τόσο το Κράτος, όσο κι' όλοι όσοι ενδιαφέρονται πραγματικά για τη μουσική καλλιέργεια των παιδιών μας. 'Η Μουσική σάν μάθημα ούσιαστικό και πρωτεύον. Με άσστη-

ρά καθορισμένη «διδασκεία ώλη», ανάλογα με την ηλικία και την τάξη, με άσστηρά καθορισμένες ώρες—τούλάχιστον πέντε την εβδομάδα—με την ίδια άσστηρή βαθμολογία όπως για τ' άλλα μαθήματα, με τον ίδιο ύπολογισμό «άπουσιών». Τό μάθημα της Μουσικής ύποχρεωτικό άπ' την πρώτη του Δημοτικού, ώς την τελευταία του Γυμνασίου. Παιδικές χορωδίες, με εκτελέσεις έργων, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, μαθητικές όρχηστροϋλες, διδασκαλία της 'Ιστορίας της Μουσικής, άφηγησεις για τη ζωή των μεγάλων συνθετών, άφηγησεις άπ' τους μουσικούς θρόλους της 'Αρχαίας 'Ελλάδος. . . Σήμερα, ύπάρχουν καθηγητές 'Ωδικής» άπό τους πιο σπουδαίους μας μουσικούς, συνθέτες, πιανίστες κ.λ.π., διαρισμένοι στα σχολεία Κατωτέρας και Μέσης 'Εκπαίδεσης, που άλλοι μεν παίρνουν τό μάθημα για άγαγρεία, παρουσιάζονται στις τάξεις μόνο για να δικαιολογήσουν τό μισθό τους, άλλοι δε, γεμάτοι αγάπη για τό έργο τους, αληθινή παιδαγωγία, δεν έχουν ώρες, κανένα βέν τους δίνει τη σημασία που τους ταιριάζει, μονάχα στο τέλος της χρονιάς, ό διευθυντής ή ό γυμνασιάρχης τους αναθέτει «να προετοιμάσουν με σχολική έορτή». "Όλα «προς τό θεαθήναι». Τίποτα το σοβαρό, τό «προγραμματισμένο». Τίποτα που να όδηγη πραγματικά στη δημιουργία μουσικής παραδωσεις. Τίποτα που να ζωντανεύη τό 'Ελληνικό 'Ιδεώδες. Αυτό τό 'Ελληνικό 'Ιδεώδες που ζή σ' όλα τα σχολεία, σ' όλα τα Πανεπιστήμια της 'Αμερικής—για να μη μιλώω πά για την Ερώπη—άκόμα και στις πιο μικρές της πόλεις, σε πόλεις 6 ή 5 χιλιάδων κατοίκων. !..

'Ενας τέτοιος τρόπος διδασκαλίας της Μουσικής στα σχολεία, θα κινώσει, αναγκαστικά, και τό ενδιαφέρον των γονέων, που έτσι θ' άποφάσισαν να συνοδεύσουν κάποτε το παιδί τους σε καμιά Συμφωνική Συναυλία, ή, τουλάχιστον, θα γυρίζανε το κουμπι του ραδιοφώνου ν' άκούσουν και κάτι πέρα άπό τό «μάμπο». Τό Ραδιόφωνο, θα μπορούσε έπίσης να προσφέρει άπειραντες ύπρεσίες στο μεγάλο αυτό ήθροπλαστικό έργο. Οι όργανωτές των Συμφωνικών Συναυλιών για τους μαθητές των σχολείων, άς σκόρπισαν ραδιοφωνικές συσκευές σ' όλα τα σχολεία της 'Ελλάδος με μια «Σχολική ώρα» στα προγράμματα των διαφόρων Ραδιοφωνικών σταθμών μας, «ώρα άποχρεωτική όμως.

Κάποτε, πριν άπό χρόνια, έιχα αναλάβει με «παιδική ώρα» στο Ραδιόφωνο μας. 'Εκανα μια σειρά από μουσικές όμιλεις, διηγήθηκα θρόλους άπ' την άρχαία 'Ελλάδα, μίλησα για τους μεγάλους μουσικούς, για την παιδική τους ζωή, συνοδεύοντας τις όμιλεις μου, με κατάλληλες μουσικές εκτελέσεις. 'Ενας άνωτάτος εκπαιδευτικός μου έπτε: «Τι χρειάζονται τα παιδιά τέτοια. . . παραθύβια! Και τι τό νοιάζει τα παιδιά ποιός ήταν ό Μότσαρτ ή ό Σοφίπερτ. . . ».

'Ε, λοιπόν. . . Πώς μπορεί να γίνη κάτι σωστό, τό πραγματικά δημιουργικό στον τομέα της Μουσικής, στον τόπο μας, με τέτοιες συνθήκες; 'Αλλά θα ξαναγυρίσω σ' αυτό τό θέμα γιατί δεν ξανατλείται τόσο εύκολα.